

**BISDOM
ROTTERDAM**

Korte toespraak bisschop Van den Hende

Landelijke persontmoeting Kerkbalans, b.g.v. 50 jaar Kerkbalans, Mattheüskerk (PKN) Utrecht, 10 januari 2024

Ik wilde graag iets vertellen in de eerste plaats uit persoonlijke ervaring. Kerkbalans bestaat 50 jaar. Ik kan me de start nog goed herinneren van Kerkbalans, om in de parochies en de gemeentes geld bijeen te brengen voor het kerkelijk werk. In de parochie waar ik vandaan kom, was er naast het parochiebestuur een financiële commissie. Die had geen verantwoordelijkheid om het geld uit te geven, maar de verantwoordelijkheid om het geld bijeen te brengen. Mijn vader en moeder waren daar zeer actief in. Mijn vader schreef de stukjes voor het parochieblad en hij maakte de overzichten en hij plande de campagne en mijn moeder hield de administratie bij.

Het was natuurlijk 50 jaar geleden nog niet zo giraal en zeker nog niet digitaal. Er kwamen altijd drie vrijwilligers bij ons aan de deur. Een meneer die langs de deuren ging per maand om de kerkbijdrage op te halen, een meneer die per kwartaal de mensen bezocht en een meneer die de jaarlijkse klanten onder zijn hoede had. De één deed het lopend, de ander met de fiets en de derde kwam met een motor langs. Deze drie vrijwilligers werden de kwitantielopers genoemd. Want ze gingen al die mensen langs in hun regelmaat en kwamen dat vervolgens bij ons thuis afgeven. De bedragen werden op tafel gezet, ze kregen een kop koffie of een borreltje en dan gingen ze weer.

Van begin af aan is het mij duidelijk geworden dat een Kerkbalans actie niet kan bestaan als er niet ook een netwerk is van mensen die op elkaar ingespeeld zijn en ook op elkaar zijn gericht om het samen te klaren. Die kwitantielopers waren echt niet weg te denken, mijn vader met zijn planning was belangrijk en ook de communicatie. In de loop van de jaren dat Kerkbalans zich ontwikkelde, stonden er ook steeds meer folders en posters tot je beschikking. En ik herinner mij nog die geur van nieuw drukwerk op 1 januari in de gang in stapels. Mijn moeder die de administratie bijhield en ook mensen aanschreef als ze hun voorgenomen bijdrage nog niet hadden betaald. Ook als kinderen hadden wij een taak. Want je wil niet alleen maar vragen, je wil ook bedanken het eind van het jaar. Daarvoor waren de kerstkaartjes van de financiële commissie. Mijn broer en ik bezorgden die bij de mensen thuis, want dat scheelde weer postzegels voor de Kerk.

Het is een anekdote die echt samenhangt met het bewust meemaken van Kerkbalans 50 jaar geleden in 1974. Die heeft echt te maken met samenwerking als een kerkelijke gemeenschap en dat je op elkaar ingespeeld raakt.

Het tweede punt als het om vrijwilligers gaat, is dat elke vrijwilliger zal zeggen: vrijwillig maar niet vrijblijvend. Dat is belangrijk. Veel vrijwilligers zien hun werk als een hele bijzondere taak met verplichtingen. Vrijwilligerswerk kun je misschien heel gewoon opvatten als een hobby of iets wat je graag doet. Maar mensen zullen het steeds koppelen aan een verplichting, aan een verantwoordelijkheid, aan een standaard die ze zelf voor de gemeenschap van de Kerk willen bereiken. Als het gaat om vrijwilligerswerk is de Kerk in al die jaren ook een plek gebleken van emancipatie. Want mensen konden in de Kerk vrijwilligerswerk doen. Ander werk dan ze misschien in hun baan te verrichten hadden. Of als mensen thuis werkten als huisvrouw, hadden ze de kans om daarnaast een taak te verrichten in de parochie, die heel dicht bij hun talenten kwam. Iemand die brood bakte kon voor een koor staan te dirigeren. En iemand die elke dag vroeg naar zijn werk voor de

plantsoenendienst ging, was in staat om als tenor in een meerstemmige mis zijn bijdrage te leveren. En mensen die misschien voor de klas stonden vonden het fijn om ook nog eens ouderen te bezoeken die al heel veel generaties verder zijn.

Kerkbalans staat mij dus helder voor ogen als een netwerk van verschillende vrijwilligers die de taken doen met grote verantwoordelijkheid en samenwerking, dat ook veel mensen de kans gaf om zich te emanciperen; niet alleen je beroep uit te oefenen of de taken die je thuis hebt, maar ook in het licht van jouw talenten en gaven geroepen worden om daarin te groeien. Voor veel mensen is dat ook wel een reden waarom ze hun vrijwilligerstaken moeilijk loslaten. Het kan na 10 à 20 jaar ook weer je eigen koninkrijk worden, je eigen domein en zouden er dan echt mensen zijn die dat nog beter kunnen dan ik?

Vrijwilligerswerk in de Kerk is aan culturele verandering onderhevig. Ben je elke avond beschikbaar, of misschien een avond in de week? Ben je het hele jaar bereid om wat te doen, of wordt het vooral seizoensarbeid, gezien de rest van je agenda? Ik herinner mij een jonge moeder die haar kind bracht voor de eerste communie en die voor de periode van de eerste communie voorbereiding ook nog wel wat extra's wilde doen voor de Kerk. Ze gaf aan: gezien het feit dat die periode samenvalt met de periode van voorbereiding op Pasen wil ik ook wel meedoen met de werkgroep die de Vastenactie organiseert. De oudere vrijwilligers zeiden: dat is fijn, maar we hebben eigenlijk niemand nodig die maar twee maanden meedoet, we willen iemand die het hele jaar meewerkt. Toch hebben ze het aangedurfd en is deze jongere moeder begonnen om juist een bepaalde periode mee te werken voor de Vastenactie en de andere acties over te laten aan de werkgroep. Maar die culturele ontwikkeling is wel doorgegaan en zoals de eerste spreker vandaag zei (prof. dr. L.C.P.M. Meijs van de Erasmus Universiteit Rotterdam): mensen zijn niet zomaar beschikbaar, want ze hebben een drukke agenda. Het is goed dat we als netwerk, als Kerk die agenda's ook steeds meer op elkaar afstemmen. En dan zie je dat kerkmensen zich heel veel getroosten om een vrijwilligerswerk zo goed mogelijk in te passen in hun andere taken en hun andere activiteiten.

Omdat we spreken over de Kerk als een netwerk, zou ik vrijwilligerswerk niet iets willen noemen als een individuele activiteit. Want "individueel" ruikt gauw naar "individualistisch"; ik op een eiland, ik op mijn manier. Ik zou het eerder een persoonlijke inzet willen noemen. Want bij de persoon klinkt door dat je weliswaar je eigen karakter hebt, je eigen talenten, maar dat het ook ingepast kan worden ten dienste van het geheel.

Vrijwilligers zijn er in de Kerk veel. We moeten wel onder ogen zien dat het aantal flink gedaald is in de afgelopen jaren. In het begin van dit millennium waren nog zo'n 280.000 vrijwilligers actief in de R.-K. Kerk. Dat is nu ongeveer de helft. Maar er zijn ook heel veel mensen die bijspringen en die desgevraagd helpen. En dat hoort wel een beetje bij het familie karakter van de Kerk. Je staat niet geregistreerd als vrijwilliger op de eerste plaats. Op de eerste plaats sta je geregistreerd als gelovige die betrokken is op de gemeenschap, die daar iets voor over heeft en die mee wil bouwen.

In die zin is Kerkbalans een hele bijzondere activiteit, waarin allerlei verschillende vrijwilligerstaken naar voren komen. Het hele praktische: er zijn altijd mensen graag dingen doen. En ook het beleidsmatige: dingen plannen. En het inhoudelijke: wat kunnen we nou zeggen over Kerkbalans als geloofshandeling? Want het gaat niet alleen om geld ophalen om de kachel te laten roken. Het gaat er ook om dat je het geloof, het leven van het evangelie verder brengt. En daarom dat vrijwilligerswerk en Kerkbalans wel mooi samenkomen: inhoudelijk, praktisch en op de lange termijn. In die zin is Kerkbalans in de loop van de jaren gegroeid en is ook het vrijwilligerswerk steeds meer verfijnd: Wat hebben we nodig? Wat kunnen we doen? En hoe gaan we dat daadwerkelijk in praktijk brengen?

Grofweg zijn er drie groepen vrijwilligers binnen de Kerk actief, onderscheiden naar de drie belangrijke taken die de Kerk heeft. Op de eerste plaats het vieren, de liturgie en het bidden. De meesten van de vrijwilligers zijn actief in en rond de kerk. Daar zet men zich in voor de zondagse liturgie, door de week voor uitvaarten, voor huwelijken, in de tuin, de kerk, het koper poetsen, noem maar op. Daarnaast is er het gebied van de catechese en het geloofsgesprek. Veel mensen zijn actief om juist ook te zorgen dat nieuwe generaties, ook al zijn die kleiner geworden, vertrouwd raken met het evangelie, met het geloof. Denk aan de voorbereiding op de eerste communie en het vormsel, maar ook gewoon geloofsgesprekken met jonge mensen. Ook daarin is een deel van de vrijwilligers actief. Mensen maken zich daar soms wel kwetsbaar, want vertel maar eens wat van je eigen geloof aan een nieuwe generatie en leg maar eens uit dat geloven de moeite waard is en het verschil maakt in het leven van de christen. Naast het vieren en het leren is er het dienen, de caritas en de diaconie. Het hoort direct bij onze taak om je naaste lief te hebben. En dan moet je zeggen dat ook daar veel vrijwilligers actief zijn. Om de zoveel jaar hebben de Katholieke Kerk en de PKN samen een overzicht, dat ze ook aan de overheid aanbieden, van caritas instellingen en diaconieën die er landelijk actief zijn om vanuit de Kerk betrokken te zijn op mensen in de samenleving die in nood zijn en in moeilijke omstandigheden, zoals vluchtelingen en vreemdelingen. Dat houdt gigantisch veel werk in, is op mensen gericht en vanuit het geloof. En onze vrijwilligers beperken zich wat dat betreft dan niet tot de eigen kring, maar zijn ook beschikbaar voor mensen in de buurt die in nood zijn, die het moeilijk hebben. Vrijwilligers maken het verschil. Waar het gaat om een voedselbank bijvoorbeeld: kom je er alleen je brood en je melk halen, of kun je er of een kopje koffie drinken? Want je mag de mens niet beperken tot zijn maag of zijn beperkte bankrekening. De mens is een relationele persoon, iemand om in een sociale omgeving met anderen te spreken en met elkaar te delen.

Als het gaat om vrijwilligerswerk is het dus niet zomaar vrijblijvend. Het komt voort uit een diepe overtuiging dat de Heer ons roept om met onze talenten en onze gaven niet alleen voor onszelf te werken, maar ook voor het geheel van de Kerk, voor het evangelie en als een dienst aan de samenleving. Kerkbalans is daar een hele bijzondere activiteit in, want het gaat om mensen die praktisch actief zijn, mensen die inhoudelijk actief zijn en mensen die op de lange termijn plannen. Het gaat altijd om de ziel van het vrijwilligerswerk. Doe je het voor jezelf of voor de ander? En als je het voor de ander doet, ben je dan bereid om het met elkaar te verbinden en ook de volle breedte van het kerkelijk werk daarin een plaats te geven? Dan zie je dat mensen die bij het vieren actief zijn ook thuis de communie brengen aan zieke mensen. Dat mensen die catechese geven ook bereid zijn om naar een school te gaan om daar ook mee te werken aan het project van de Adventsactie.

Eigenlijk moet je zeggen dat je over vrijwilligerswerk nooit uitgepraat raakt, omdat het steeds gaat over de capaciteiten, de talenten en de gaven van zoveel mensen. Het is belangrijk dat we dat blijven voortzetten. En zo is Kerkbalans ook zelf een manier om vitaal te blijven waar het gaat om vrijwilligerswerk te bundelen, dienstbaar te maken en steeds opnieuw ook aan de moderne tijd aan te passen. Want de boodschap van het evangelie blijft en bij "Geef vandaag voor de Kerk van morgen" gaat het steeds om nieuwe generaties, om vele talenten en de inzet van veel mensen op verschillende terreinen.

Kerkbalans is niet denkbaar zonder die mentaliteit. En daarom wil ik niet alleen de Kerkbalans als een start zien, maar ook als een voortzetting en als een hele bijzondere manier van netwerken dat eigen is aan het kerkelijk leven. En ik hoop dat de vele mensen die ook nu weer van start gaan met lopen en organiseren, dat weer met veel enthousiasme zullen doen. Daarin is ook veel werk voor jonge mensen beschikbaar, want je gaat niet meer met kwitanties langs de deur. Nu is het via de computer de administratie bijhouden, mensen gericht benaderen en in beeld houden om ze ook in hun eigen leven te kunnen volgen. Kortom, Kerkbalans is ook kerkopbouw en de toekomst van een leven in geloof. Dank u wel voor uw aandacht.